

Схвалений рішенням педагогічної ради Шосткинського дошкільного навчального закладу № 3 «Ведмежатко», протокол № 3 від 27.03.2013р.

Узагальнений: Ясюк І.К., вихователем-методистом дошкільного навчального закладу № 3 «Ведмежатко»

Рецензент: Чечун Т.А., завідувач дошкільного навчального закладу № 3 «Ведмежатко»

Анотація педагогічного досвіду

Тема досвіду: Пізнавальний розвиток дошкільнят в процесі пошуково-дослідницької діяльності

Об'єкт досвіду: вихователь Шевцова Тетяна Іванівна

Адреса досвіду: дошкільний навчальний заклад № 3 «Ведмежатко» м.Шостка Сумської області

Актуальність досвіду зумовлена сучасними напрямками та завданнями оновлення дошкільної освіти, що передбачені оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні (2012р.); Законом України «Про дошкільну освіту» (2001р.); Коментарем до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні (2003р.); програмою розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» (2008р.).

Головна педагогічна ідея досвіду полягає у формуванні пізнавальної компетенції дошкільників.

Сутність досвіду ґрунтується на розробці занять, ефективному поєднанні різноманітних форм, методів в процесі пошуково-дослідницької діяльності дошкільнят.

Особливістю досвіду є: формування пізнавальної компетентності засобами створення необхідних умов для особистісного зросту дитини, підтримання та розвитку у дитини інтересу до самостійних досліджень і відкриттів, забезпечення принципу індивідуалізації у виховному процесі. Мета виховання і навчання дітей полягає в систематизації, поглибленні, узагальненні особистісного досвіду дитини; в освоєнні нових складних способів пізнавальної діяльності; в усвідомленні зв'язків і залежностей, які приховані від дітей і вимагають для освоєння спеціальних умов і управління з боку педагога.

В розроблених конспектах занять висвітлюється інтегрований підхід до формування в дошкільників пізнавальної компетентності.

З початком формування пізнавальної компетентності у дітей раннього віку рівень вмінь та навичок дітей зріс:

- в молодшому дошкільному віці - на 12%;
- в середньому дошкільному віці - на 25%;

Отже, використання пошуково-дослідницької діяльності в навчально-виховному процесі свідчить про позитивні результати та ефективність.

Досвід вивчала та узагальнювала
вихователь-методист ШДНЗ № 3

І.К.Ясюк

Характеристика автора педагогічного досвіду

Шевцова Тетяна Іванівна

вихователь дошкільного навчального закладу № 3
«Ведмежатко» м.Шостка Сумської області, 08.06.1968
р.н.

З 1985 по 1986рр. працювала в Зноб-Новгородській середній школі на посаді старшої піонервожатої. З 1987 по 1991рр. навчалася в Сумському державному педагогічному університеті ім.А.С.Макаренка за спеціальністю «Географія та біологія». У 1991 році отримала кваліфікацію спеціаліста «Вчитель географії та біології». В дошкільному навчальному заклад № 3 «Ведмежатко» працює з 1991 р.

Педагогічний стаж на посаді вихователя дошкільного закладу на 01.01.2013р. становить 22 роки. Кваліфікаційна категорія – «Спеціаліст вищої категорії».

Тетяна Іванівна – досвідчений педагог. В організації особистісно-орієнтованого виховного процесу прагне забезпечити діяльнісний підхід, підібрати практичне чи ігрове завдання малюкам на кожному етапі заняття чи іншої дитячої діяльності. Працює над проблемою організації пошуково-дослідницької діяльності дошкільників. Вважає, що лише у спілкуванні з живим світом у дітей виховується ціннісне ставлення до природи. Створює необхідні умови для особистісного зросту, підтримує і розвиває у дітей інтерес до самостійних досліджень і відкриттів. Серед засобів розвитку дослідницької активності дітей дошкільного віку особливе місце відводять дитячому експериментуванню. Забезпечує участь дітей в дослідах та експериментах,

розширює кругозір, сприяє збагаченню власного досвіду та саморозвитку, забезпечує принцип індивідуалізації у виховному процесі.

Цікаво і змістовно проводить кожне заняття з дітьми, використовуючи інноваційні технології. Забезпечує підтримку природного прагнення кожної дитини до виявлення активності, здатності діяти за власним бажанням, самостійним вибором, приймати рішення, відповідати за їхні наслідки.

Узагальнила свій педагогічний досвід роботи з питання «Пізнавальний розвиток дошкільнят в процесі пошуково-дослідницької діяльності». Розробила перспективне планування роботи з дітьми 6-го року життя з даної тематики.

Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність. Щиро ділиться своїми надбаннями з колегами по роботі з питань екологічного виховання. Бере активну участь у проведенні міських семінарів, семінарів-практикумів, методичних об'єднаннях. Пропагує сучасні методи виховання, впроваджує інноваційні технології, розробляє пропозиції щодо удосконалення організації пошуково-дослідницької діяльності дошкільників.

Працює в тісній взаємодії з батьками своїх вихованців. Проводить консультації, бесіди, дні відкритих дверей для батьків.

Брала участь у міських професійних конкурсах «Вихователь року – 2003» та «Моє найкраще заняття» (2008 р., 2013 р.) де проявила себе справжнім професіоналом своєї справи.

Неодноразово відзначена подяками управління освіти (2007, 2008, 2011, 2012 рр.) за активну участь у міській виставці дидактичних посібників.

За досягнуті успіхи в справі виховання дошкільників відзначена грамотами управління освіти Шосткинської міської ради (2008, 2013 рр.)

Постійно знаходиться у творчому пошуку, розширює свій кругозір. Користується авторитетом і повагою серед колег по роботі та батьків.

ОПИС ДОСВІДУ

Дитина за своєю природою – допитливий дослідник, відкривач світу.

Василь Сухомлинський

Дитина дошкільного віку – це великий і невтомний дослідник та експериментатор. Перед нею розкривається неосяжний, різнобарвний, цікавий світ речей та предметів, людей і тварин, таємничих, надто привабливих подій і явищ. Дошкільник хоче знати, чому день народження буває лише раз на рік, чому його похвалили і за що, чому одні предмети плавають, а інші ні, що може розбитися і чому, які звуки видають тварини, чому папір можна різати ножицями, а інші предмети ні. Малята про все хочуть дізнатися, зрозуміти, перевірити. Дітей дошкільного віку називають «чомусиками», а їх дії розглядають як допитливість, показник особливої обдарованості, як вияв інтелектуальних здібностей.

Сучасні підходи до реалізації завдань оновленого Базового компонента дошкільної освіти спонукають педагогів дошкільних навчальних закладів модернізувати виховний процес таким чином, щоби дошкільник почувався у довкіллі природно, отримував знання, задовольняючи свої інтереси та уподобання. Таким чином, змінилося і головне завдання сучасного дошкільного навчального закладу. Це завдання у тому, щоби створити необхідні умови для особистісного зросту, підтримати і розвинути в дитині інтерес до самостійних досліджень і відкриттів, забезпечити принцип індивідуалізації у виховному процесі. Саме тому пошуково-дослідницька діяльність найменших посідає одне з провідних місць у переліку форм організації життєдіяльності дошкільників.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що діти дошкільного віку можуть розуміти причини деяких простих явищ і здатні до елементарних логічних міркувань тоді, якщо завдання спираються на спостереження або практичну діяльність. На цьому наголошував і В.Сухомлинський: «Дитина мислить образами. Це означає, що, слухаючи розповідь вихователя про подорож краплинки води, вона має у своїй уяві й сріблясті хвилі вранішнього туману, і темну хмару, і гуркіт грому, і весняний дощ. Що яскравіші в її уявленні ці картини, то глибше осмислює вона закономірності природи».

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні зазначено, що компетентність дитини у сферах «Природа», «Люди», «Культура», «Я Сам» є неодмінною передумовою становлення цілісної особистості.

Однією з важливих умов ефективного впровадження особистісно-орієнтованого навчання в сучасному дошкільному навчальному закладі є створення розвивального простору.

Відповідно до вимог програми дитини дошкільного віку «Я у Світі» розвивальний простір ДНЗ має відповідати основним сферам життєдіяльності, а змістовні лінії кожної зі сфер життєдіяльності передбачають певний обсяг знань, уявлень, яких дитина набуває в процесі світосприймання, а також умінь, та навичок, які потрібно сформувати в дитини.

Оскільки життєвий простір охоплює всі сфери та аспекти життєдіяльності дошкільника, завдання вихователя – створити оптимальні умови для особистісного зростання дитини.

Серед засобів розвитку дослідницької активності дітей дошкільного віку особливе місце відводять дитячому експериментуванню. Дитяче експериментування спрямоване на пізнання та перетворення об'єктів навколишнього середовища. Участь дітей в експериментах та дослідах розширює кругозір, сприяє збагаченню власного досвіду та саморозвитку. За допомогою дитячого експериментування можна приборкати бурхливу енергію та постійну зацікавленість малюка, а ще надихнути допитливу дитину на самостійне пізнання світу.

Найпростіші досліди, дитяче експериментування сприяють формуванню у дітей пізнавальної потреби, згодом, пізнавальної активності, що є основою активності особистості. Пошуково-дослідницька діяльність розвиває спостережливість, увагу, пам'ять, позитивно впливає на інтелектуальні здібності.

У кожному досліді розкривається причина певного явища, тому діти мають нагоду самостійно висловити та проілюструвати своє судження. Дослідницька діяльність допомагає усвідомити причинно-наслідкові зв'язки, які важко виявити під час спостережень.

М. Поддяков вважає, що у експериментально-дослідницькій діяльності дитина виступає як своєрідний дослідник, який самостійно впливає різними способами на навколишні явища і предмети для ефективнішого їх пізнання і освоєння. Під час експериментальної діяльності створюються ситуації, які дитина вирішує за допомогою власних досліджень і, аналізуючи, робить висновок, самостійно той або інший закон чи явище.

Проблема пошуково-дослідницької діяльності у психолого-дошкільній літературі, починаючи з дошкільного віку, розробляється багатьма педагогами і психологами як в історично-педагогічній спадщині, так і в сучасних дослідженнях. На велику роль праці у вихованні маленьких дітей вказували західноєвропейські педагоги

Я.А.Каменський, Й.Г.Песталоцці, Р.Оуен, Ф.Фребель, М.Монтесорі. Першочергового значення праці в природі і пошуково-дослідницькій діяльності у вихованні підростаючого покоління надавав засновник вітчизняної педагогіки К.Д.Ушинський. Дуже важливими є методичні вимоги К.Д.Ушинського до

організації пошуково-дослідницької діяльності: вона повинна бути різноманітною, посиленою і неодмінно такою, що активізувала б роботу дитячої думки.

За сучасними програмами, мета виховання і навчання дітей полягає в систематизації, поглибленні, узагальненні особистісного досвіду дитини; в освоєнні нових складних способів пізнавальної діяльності; в усвідомленні зв'язків і залежностей, які приховані від дітей і вимагають для освоєння спеціальних умов і управління з боку педагога. Обов'язковим елементом життя дошкільників є участь у вирішенні проблемних ситуацій, проведенні елементарних дослідів, експериментуванні, виготовленні моделей.

М.Поддяков, Н.Виноградова, Ф.Сохіна у своїх роботах наголошують на важливості використання дослідної роботи, як одного із видів пізнавальної діяльності під керівництвом педагога та з ініціативи педагога.

Сучасні дослідження Н.Яришевої, Н.Глухової, З.Плохій доводять твердження, про те, що дослідницька діяльність є одним із провідних видів дитячої діяльності за умови, коли така діяльність виникає за ініціативи самої дитини.

Експеримент, який самостійно проводить дитина, дає змогу їй створити модель явища й узагальнити отримані дієвим шляхом результати, порівняти їх, класифікувати і зробити висновки щодо цих явищ для людини і самої себе.

З. Плохій, розглядаючи процес формування екологічної культури, закономірності та його особливості, аналізує види екологічної діяльності та визначає засоби, що стимулюють та екологізують виховний процес, визначає найефективніші з поміж них, які покликані забезпечити оптимальну результативність роботи дошкільної установи в цьому напрямі. Таким активним засобом є пошуково-дослідницька діяльність дітей.

Усім відома природна допитливість дітей. Їм у всьому треба розібратися, дійти до самої суті предмета чи явища. І ми, дорослі, не маємо права позбавити їхній допитливий розум інформації для роздумів, формування вмінь і навичок, накопичення уявлень.

Природний інтерес дітей до знань слід задовольняти з наймолодшого віку.

Саме тому вихователь Шевцова Т.І. поставила собі за мету: створити умови для стимулювання природної допитливості дітей та надати їм змоги самостійно розв'язувати проблемні завдання. Ці умови найповніше забезпечує дослідницька діяльність дітей.

Отже, поглиблену роботу з проблеми педагог розпочала з детального вивчення «Оновленого Базового компоненту дошкільної освіти», «Коментаря до Базового компонента дошкільної освіти в Україні», програми розвитку дитини

дошкільного віку «Я у Світі» та опрацювання сучасної методичної літератури щодо організації пошуково-дослідницької діяльності дошкільників.

Шевцова Т.І. визначила для себе модель педагогічної діяльності, складовими частинами якої є:

1 – *власна самоосвіта* (це відвідування курсів підвищення кваліфікації, опрацювання методичної літератури та фахових видань; участь в методичних заходах дошкільного закладу і міста);

2 – *методичне забезпечення*, яке складається з розробки вихователем перспективного плану освітньої діяльності дошкільників, створення відповідного предметно-розвивального середовища.

3 – *робота з дітьми*, що визначається не лише освітньою діяльністю; вихователем (в вересні, січні та травні місяці) проводяться обстеження дітей, результати якого дають змогу більш ефективно визначити та спланувати зміст освітньої роботи з дошкільниками.

4 – *робота з батьками* передбачає залучення батьків до співпраці, їхню педагогічну просвіту щодо завдань розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Організуючи пошуково-дослідницьку діяльність Шевцова Т.І. бере до уваги одну з найважливіших умов її ефективності: нові знання, як результати відкриттів кожної дитини, мають ґрунтуватися на знаннях, які раніше вона засвоїла. Вважаю, лише за цієї умови задовольняються природна допитливість дітей, їхній інтерес до навколишнього. Це сприяє розвитку в них уміння використовувати раніше набуті знання про явища, об'єкти природи в їхній діяльності.

У роботі з дошкільниками вихователю став в пригоді досвід В.О.Сухомлинського: «Я ставив за мету закарбувати у свідомості дітей яскраві картини дійсності, прагнув до того, щоб процеси мислення відбувалися на основі живих, образних уявлень, щоб діти, спостерігаючи навколишній світ, установлювали причини й наслідки явищ, порівнювали якості й ознаки речей.

Вихователь Шевцова Т.І. визначила такі завдання:

- створити умови для розвитку пізнавальних психічних процесів дошкільників, активізації розумових операцій, організації та проведення пошуково-дослідницької діяльності та виховання в дітей ініціативності, кмітливості, допитливості, критичності, самостійності;

- розширити знання дітей про довкілля, формувати в них уміння та навички їх самостійного набуття;
- розвивати діалектичне мислення дошкільнят, тобто здатність бачити різноманітність світу в системі взаємозв'язків та взаємозалежності;
- збагачувати власний пізнавальний досвід дітей через засвоєння ними еталонів, символів, виконання дій, заміщення та моделювання;
- формувати у дітей здатність креативно використовувати знання та власний дослідницький досвід у розумових, моделювальних та перетворювальних діях.

Тематичним напрямками організації роботи педагога з дітьми стали:

- нежива природа: повітря, вода, ґрунт, електрика, звук, світло, тепло тощо;
- жива природа: характерні особливості природно-кліматичних зон, різноманітність живих організмів та їх пристосування до навколишнього середовища тощо;
- людина: будова та функціонування організму;
- рукотворний світ: матеріали та їх властивості, результати продуктової діяльності.

Під час проведення пошуково-дослідницької діяльності Тетяна Іванівна використовує різні методи та прийоми роботи з дітьми:

- спостереження (епізодичні, тривалі, нетривалі)
- екскурсії у природне і соціальне довкілля
- дослідження
- експерименти
- дидактичні ігри та вправи
- сюжетно-рольові ігри
- ігри-загадки, ігри-описи
- конструктивні ігри
- ігри-драматизації
- бесіди
- ігрові проблемні ситуації
- розгляд картин, ілюстрацій, макетів тощо
- фіксація результатів дослідів
- читання дитячої художньої та енциклопедичної літератури
- образотворча діяльність
- трудова діяльність, театралізована діяльність
- перетворювальна діяльність (моделювання, макетування тощо).

Використання різноманітних методів та прийомів організації роботи дає змогу розвивати дитячий інтерес до пошуково-дослідницької роботи.

З метою послідовності, ускладнення, систематизації пошуково-дослідницької діяльності вихователем було розроблено перспективне планування для дітей 6-го року життя (**Додаток 1**).

Вимогою сьогодення стало впровадження в педагогічний процес методу проектів – способу організації педагогічного процесу, побудованого на взаємодії педагога і вихованця між собою та довкіллям, тобто поетапної практичної діяльності щодо досягнення визначеної мети. Розуміючи неоціненну користь проектної діяльності, Шевцова Т.І. створила проект на тему: (**Додаток 2**).

«Найперше, дитина має пізнати свій власний організм, зрозуміти взаємозв'язки між його органами, між людським організмом, умовами та природним середовищем, тобто дістати змогу, знайти ті непомітні з першого погляду вузлики, де відбуваються зчеплення причинно-наслідкових зв'язків, з яких і народжується запитання. Адже запитання збуджують бажання знати» [1, с 49]. Для того, щоб переконати малюків у важливості кожного органа, Тетяна Іванівна пропонує серію проблемно-пошукових завдань: заплющити очі – що можна побачити? Пострибати і походити на одній нозі – чи можна довго стрибати, бігати, ходити на одній нозі? Пограти у м'яча, застелити ліжка (виконати будь-які дії) однією рукою – чи зручно так працювати? Затулити вуха – що чути?...

Технології дитячого експериментування вихователь використовує у всіх видах дитячої діяльності.

Велике значення в роботі з дітьми педагог приділяє грі. Освоєння дітьми навичок ігор дослідницько-експериментальній діяльності здійснюється легше, якщо в процесі пізнання включаються ігрові навчальні ситуації, елементи сюжетно-рольової гри, дидактичні та розвиваючі ігри, вправи. Дидактичні ігри вихователь проводить в залежності від рівня екологічної вихованості та ступеня оволодіння дітьми дослідницько-експериментальних дій з підгрупами по 5-6 дітей.

У кожного об'єкта, явища є хороші і погані властивості. Відшукати їх – це означає зробити крок до створення ідеального об'єкта і, безперечно, крок до діалектичного мислення.

Під час ознайомлення з об'єктами і явищами живої і неживої природи доцільною є гра «Добре – погано». Ця гра передбачає спілкування дітей і дорослих, а відповідно, сприяє розвитку мовлення дітей, їхньої фантазії, збагачує знання про світ. Крім того, вона формує вміння критично оцінювати навколишню дійсність, що має стати нормою для кожної дитини. Так, під час ознайомлення дітей з властивостями води вихователь ставить дітям запитання: «Чи корисна вода людям, рослинам, тваринам?», «Чи може приносити шкоду вода?». І так у

кожному явищі, об'єкті Тетяна Іванівна намагається знайти хороші та погані властивості.

Основною формою організації пошуково-дослідницької діяльності є заняття, на яких велику увагу вихователь приділяє розв'язанню проблемних завдань як-от: «Як ви вважаєте, чому.....?», «Як довести, що....?», «Що вийде, якщо....?» тощо. Це дає дітям можливість краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки у довкіллі (**Додатки 3, 4, 5**).

Проблемні запитання Шевцова Т.І. використовує як на заняттях, так і поза ними. Адже відповіді у такому разі є важелем для зворотного зв'язку між новими і попередньо засвоєними знаннями. Крім того, це дає змогу на підсумкових заняттях чітко визначити труднощі, вдало спланувати роботу з дітьми.

Так, приміром, восени, спостерігаючи за тим, як комахи, тварини готуються до зими, під час бесід вихователь ставить дітям таке проблемне запитання: «Як готуються до зими мурашки?», або «Чому не можна назвати павука комахою?». Щоб відповісти на такі запитання, потрібна жива думка, активне мислення дитини. Спонукає до активного мислення, розвитку уяви таке запитання: «Як ти думаєш, куди зникають взимку жаби?».

В.Сухомлинський вважав, що «чим більше дитина зробила, пізнаючи, тим більше вона хоче знати, тим глибше переживає жадобу знань, цікавість» [2, с 215].

Наприклад, ставлячи запитання: «Чим ми дихаємо?» (**Додаток 6**), педагог активізує процес пізнання, підводить до усвідомлення, що люди дихають повітрям. Серією дослідів Тетяна Іванівна спонукає до ряду висновків та узагальнень: повітря прозоре, невидиме, може бути теплим, холодним, воно є скрізь: у воді, у грудці землі, повітряній кульці. У ході такої роботи діти практично переконуються у важливості повітря для людини, у тому, як дорослі і діти мають поводитися у довкіллі, щоб забезпечити його чистоту. Завдяки цьому формується дбайливе ставлення до навколишнього середовища.

Організовуючи пізнавальну діяльність дітей, вихователь доцільно обирає ті об'єкти, речовини, явища, з якими найчастіше зустрічаються діти. Тому вихователь розпочинає з детальнішого ознайомлення з найпоширенішою на Землі речовиною, без якої неможливе життя, - водою (**Додаток 7**).

Важливим моментом є створення проблемних ситуацій, в яких стимулюється допитливість дітей, що спонукає їх до практичного пошуку відповідей, осмислення причинових зв'язків і залежностей.

Усвідомлення проблемної ситуації закінчується постановою пізнавальної задачі – що відбувається і чому так відбувається?

В результаті аналізу проблемної життєвої ситуації і усвідомлення пізнавальної задачі під керівництвом педагога, діти висувують припущення про можливість причини явищ, за якими вони спостерігають. Ні одне з висловлювань

не залишається без обговорення. Наприклад: взимку діти виносять пофарбовану воду на мороз, щоб вийшов кольоровий лід. Вихователь запитує: «Чому на річці зимою вода перетворюється на лід? Чи можна виготовити кольоровий лід у приміщенні? – діти роблять різні припущення: одні більш точні та конкретні: «Вода на вулиці замерзне – буде лід», другі помилкові – «Вода може замерзнути і на вулиці і в кімнаті», інші недостатньо точні: «На вулиці буде лід». Припущення, висловлені дітьми, часто бувають суперечливі. Тетяна Іванівна пропонує їм перевірити – яке правильне, тим самим підводжу їх до самостійних висновків.

Для установлення якості різних об'єктів природи, для їх розпізнавання, в своїй роботі педагог використовує як довготривалі так і короточасні спостереження. Наприклад: при визначенні необхідності поливки рослин і доказів своїх суджень, діти відшуковують ознаки стану рослини, дозволяючи зробити висновок про сухість та вологість ґрунту, їх колір, про зміни стану листя **(Додаток 8)**.

Пошуково-дослідницька діяльність Шевцова Т.І. успішно реалізує в процесі екскурсій по екологічній стежці «Пізнайчата».

При підборі маршруту враховую ряд умов:

- ✓ доступність для відвідувань
- ✓ естетична привабливість
- ✓ інформаційна ємність.

Екологічна стежка організована таким чином, що дозволяє ознайомлювати дітей з різними природними явищами, проводити спостереження, досліди, експерименти, організовувати ігри **(Додаток 9)**.

Для перевірки припущення і рішення пізнавальних задач вихователь використовує евристичні бесіди, які передбачають встановлення причин різних природних явищ за допомогою суджень. Педагог керує процесом суджень і направленням думки дітей. Наприклад: під час прогулянки при відлизі (в січні) звертає увагу на те, що гілки кущів прикрашені гірляндами з краплинок води. Пропонує дітям здогадатися, що відбулося і чому, куди подівся сніг, який діти вранці бачили на гілках.

- Я думаю, що сніг розтав – каже одна дитина, - бачите, ліхтарі світять від них іде тепло, тому він розтав.

- А я думаю, що розтав тому, що сонце світить сьогодні. Ось і вийшли крапельки, – каже інший.

Я не відмовляюся від відповідей дітей, але пропоную згадати: «Вчора ввечері ліхтарі теж світили, а хіба сніг танув?».

- Ні, ввечері не танув, - згадали діти.

Тетяна Іванівна повідомляє дітям, що сьогодні не було сонця і день був похмурий. Діти здогадалися, що причиною розставання снігу виявилось загальне потепління.

У проведенні пошуково-дослідницької діяльності вихователь використовує метод моделі, цінність якого полягає у можливості досить швидко і переконливо формувати узагальнюючі уявлення. Наприклад, картинка – модель метелика «павуче око», який сидить на «корі» (відповідно розфарбованому на картоні), може мати крильця, що рухаються за допомогою непомітних тонких дротинок. Вдаючись до цієї рухомої моделі, демонструє особливості будови тіла, поведінку комахи, її пристосувальний взаємозв'язок із навколишнім середовищем: маскувальне (кольору кори) забарвлення нижнього боку крил у згорнутому положенні, коли метелик сидить і застережне – верхньої сторони, коли він раптом розгортає крила.

Своєрідною моделлю водойми є акваріум. Через його прозорі стінки діти спостерігають за всіма об'єктами, що знаходяться у ньому. Усвідомити взаємодію допомагають запитання: «Навіщо в акваріумі пісок? (У ньому ростуть рослини) Для чого потрібні рослини? (Насичують воду киснем, служать рибкам кормом, прикрашають акваріум)». У ході такої бесіди Тетяна Іванівна проводить паралель між життям мешканців акваріуму і природою водойми. У дошкільнят формується уявлення про єдність і взаємозв'язки в природі.

Досить ефективним засобом ознайомлення з природою є проведення дослідів. Обираючи для проведення дослідів ігрову форму, вихователь пам'ятає, що діяльність дітей має містити пошукові дії та реальні, а не ігрові перетворення об'єктів та явищ природи. Дотримується загальної структури дослідів, тобто ставить перед дітьми пізнавальні завдання (у формі проблемного запитання); вислуховує дитячі гіпотези; чітко визначає умови дослідів та обговорення результату.

Для розвитку у дітей пізнавальних здібностей, інтересу до дослідницької діяльності в групі, а саме, в куточку природи, вихователем створена лабораторія.

В той же час лабораторія – це база для специфічної ігрової діяльності дитини (робота в лабораторії припускає перетворення дітей в «учених», які проводять дослідів, експерименти, різнопланові спостереження), вивчають різні природні об'єкти, явища.

Роботу в дитячій лабораторії Тетяна Іванівна розпочинає з екскурсії, під час якої діти знайомляться з її господарем (наприклад, дідусем Знаєм), з правилами поведінки. Дід Знай показує забавні дослідів. Окрім дідуся Зная до дитячої лабораторії можуть «заходити» його онуки «Чомучка» і «Крапелька», залітати пташка «Любознайка», припливати «Золота рибка» та інші відомі дітям персонажі.

Діти самі ставлять запитання, самостійно шукають і знаходять відповіді, адже набагато цікавіше перевіряти свої припущення самому під час дослідів.

Для якісного проведення експериментів дуже важливий правильний підбір дидактичного матеріалу і устаткування. Тому всі зібрані і виготовлені у ході попередньої роботи посібники систематизовані та оформлені в набори для дослідження певних властивостей предметів.

Дуже цікаво в лабораторії проходять заняття з дітьми. Дошкільникам педагог ставить запитання: «Який пісок легше – сухий чи мокрий?», «Що тоне у воді – камінь, пісок або дерево?», «Що відбувається з сіллю, цукром при їх зануренні у воду?», «Що станеться з запаленою свічкою, якщо її накрити банкою?» (**Додаток 10**). Після того, як діти відповідають на питання, вихователь з дітьми проводять досліди. Всі дії дітей супроводжуються промовлянням і висуванням безліч гіпотез, припущень, спробами передбачити очікувані результати. Це позитивно позначається на розвитку мовлення, вмінні будувати речення, робити висновки.

Багаторазове повторення одних і тих же дослідів, властиве багатьом дітям, виробляє у них певний алгоритм: чіткість виконання окремих операцій, акуратність у роботі.

Поза занять досліди в лабораторії проводяться тільки за бажанням дітей, нікого при цьому не примушуючи, а бажачі проводять їх багаторазово на протязі декількох днів. Педагог тільки уточнює мету дослідів, а в хід не втручається. Дитина пробує, помиляється, але сама приходить до результатів.

Результати дослідів, отримані в самостійній діяльності дітей, відображаються у дискусії. Тут дошкільнята розповідають про те, хто що зробив, і що в кого вийшло, аналізують отримані дані.

Роль вихователя – підготувати ключові питання, які підтримують активність вихованців.

В ході дискусії обов'язково обговорюються помилки дітей, суперечливі судження. Педагог допомагає зробити остаточний висновок.

Після дискусії обстановка в лабораторії відразу не розбирається, а дається можливість бажачим дітям повторити дослід, передбачається можливість вивчення явища в інших умовах. Часто спостерігається взаємонавчання дітей, таким чином, накопичується досвід позитивного спілкування дошкільників, співпраці один з одним.

Практична діяльність дітей у природі має ключове значення в освоєнні дослідно-експериментальній діяльності. Індивідуальні прояви дітей в практичній діяльності – це показник їх вихованості та культури.

Саме в процесі активної діяльності дитина реалізує свої потреби допитливого дослідника, робить висновки і узагальнення.

Вихователь Шевцова Т.І. проводить просвітницьку роботу серед колег дитячого садка. Бере участь в семінарах, педрадах, готує консультації для педагогічних працівників (**Додаток 11**). Відвідуючи міські методоб'єднання, семінари, відкриті заняття, підвищує свою самоосвіту.

Актуальним для неї, як вихователя, залишається питання про те, що виховання дитячих інтересів значно залежить від спільної праці з батьками, від педагогічної культури батьків.

Отже, особистий приклад батьків, спільна праця вихователя з батьками – необхідна умова виховання в дітей стійких інтересів.

В своїй роботі Тетяна Іванівна використовує такі основні форми педагогічної освіти батьків:

- індивідуальна робота з батьками (бесіди, консультації)
- відвідування сім'ї
- батьківські збори
- дні відкритих дверей для батьків
- круглі столи
- інформаційні стенди
- консультації.

Батьки беруть активну участь в збагаченні предметно-розвивального середовища (**Додаток 12**), відвідують відкриті заняття, беруть активну участь в розвагах, родинних святах (**Додаток 13**), відвідують консультації (**Додаток 14, 15**)

Результатами роботи є наступні показники:

- ✓ діти синтезують інформацію
- ✓ намагаються висловлювати оригінальні ідеї
- ✓ впевнені у своїх силах і здібностях
- ✓ намагаються розв'язати проблеми
- ✓ мають багату уяву
- ✓ завжди знаходяться у пошуку.

Висновки

Дитина дошкільного віку – це великий і невтомний дослідник та експериментатор. Перед нею розкривається неосяжний, різнобарвний, цікавий світ речей та предметів, людей і тварин, таємничих, надто привабливих подій і явищ. Дошкільник хоче знати, чому день народження буває лише раз на рік, чому його похвалили і за що, чому одні предмети плавають, а інші ні, що може розбитися і чому, які звуки видають тварини, чому папір можна різати ножицями, а інші предмети ні. Малята про все хочуть дізнатися, зрозуміти, перевірити. Дітей дошкільного віку називають «чомусиками», а їх дії розглядають як допитливість, показник особливої обдарованості, як вияв інтелектуальних здібностей.

Отже, дослідницька діяльність дошкільників сприяє розвитку пізнавальних здібностей дітей, підтримує і розвиває інтерес до самостійних досліджень і відкриттів.

Дитина розвиватиметься швидше, інтенсивніше, вразить батьків і вихователів своїм розумом, пам'яттю, винахідливістю, творчими здібностями, якщо така робота буде системною, послідовною... Саме цьому підтвердженням є досвід роботи вихователя Шевцової Т.І. з формування пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку.

За результатами контрольної діагностичної обстеження дітей на кінець навчального року вихователь Шевцова Т.І. мала успішні показники щодо формування пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку.

Так рівень дітей з високим та достатнім рівнем становить:

- 2009-2010 навчальний рік (3-й рік життя) - 23%
- 2010-2011 навчальний рік (4-й рік життя) - 35%
- 2011-2012 навчальний рік (5-й рік життя) - 60%

Досвід вихователя **Шевцової Т.І.** з проблемної теми: **«Пізнавальний розвиток в процесі дошкільнят в процесі пошуково-дослідницької діяльності»** розглянутий, обговорений та рекомендований для використання в практичній роботі вихователів та батьків вихованців дошкільного навчального закладу №3 «Ведмежатко» на педагогічній раді 27.03.2013 року, протокол №3.

Рекомендації

Досвід вихователя Шевцової Т.І. щодо організації пошуково-дослідницької діяльності з дітьми дошкільного віку засобами рекомендується для розповсюдження в дошкільному навчальному закладі серед педагогів та батьків вихованців закладу.

З метою розповсюдження та популяризації досвіду вихователя Шевцової Т.І. рекомендується:

- Заслухати вихователя Шевцову Т.І. з творчим звітом за темою досвіду на педагогічній раді та на засіданні методичного об'єднання.
- Залучати вихователя Шевцову Т.І. до виступів на педагогічній раді, семінарських заняттях за темою досвіду; до колективного перегляду проведення занять для педагогів і батьків
- Окремі матеріали з досвіду роботи Шевцової Т.І. направити до друку у фахових виданнях України.

Досвід вивчала та узагальнювала
вихователь-методист ШДНЗ №3

І.К.Ясюк